

MEŽS – tie nav tikai koki

Bioloģiskā daudzveidība attiecas uz plašu ekosistēmu, tā ietver visas dzīvās būtnes, ieskaitot augus, dzīvniekus, sēnes un mikroorganismus, kuru lielai daļai dzīvotne ir mežs. Cilvēka pārmērīga rosība, neatbilstoša saimniekošana, bet īpaši mežizstrāde, ir viens no lielākajiem draudiem. Taču arī mūsdienās mežu var apsaimniekot, nenodarot pāri dabai un vienlaikus gūstot ekonomisko labumu.

Gadu gaitā izglītojušies

Mežs klāj vairāk nekā pusi no Latvijas teritorijas, un 53% no tā pieder privātajiem mežu īpašniekiem. Pēc valsts neatkarības atjaunošanas, redzot, kas notiek ar denacionalizētajiem, atgūtajiem vai atpirtajiem īpašumiem, viņu virzienā izskanēja daudz pārmetumu: drīz visi meži būs izcirsti, to vietā veidojas tuksnesis, pazūd ogu un sēņu vietas, viss nocirstais tiek eksportēts u.tml. Tā tomēr nav noticis. Gadu gaitā daudzi meža īpašnieki izglītojušies, guvuši pieredzi un labu praksi ilgtspējīgā apsaimniekošanā. Meža īpašnieku biedrības (MĪB) statistika vēsta, ka pēdējos simts gados gandrīz visos mežos ir notikusi vai notiek mežsaimnieciskā darbība. Taču kopš 1935. gada mūsu valsts ir ievērojami mežaināka – meža platība ir pieaugusi uz pusi (no 1,75 milj. ha līdz 3,4 milj. ha 2020. gadā), bet tajos esošās koksnes krāja pat četrkāršojusies – no 176 līdz 682 milj. m³, kas veido nozīmīgu oglekļa glabātuvi. Mazumā noteikti nav gājušas citas dabas bagātības. Mežizstrāde ik gadus notiek tikai ap 1,5% no kopējās mežu platības, kas nozīmē, ka sēņošanai un ogošanai piemērotu vietu Latvijā netrūkst – sēnes var atrast gan jaunaudzēs, gan vecākos mežos.

Stādīja pašu rokām

Šobrīd Latvijā meža platības ir stabilas – visi izstrādātie meži tiek atjaunoti, līdz ar to kopumā

mežus veido dažādās attīstības stadijās esošas mežaudzes. To apliecina arī konkurss “Sakoptākais mežs”, ko jau piecus gadus rīko MĪB ar mērķi apzināt labas mežsaimniecības prakses, popularizēt ilgtspējīgu saimniekošanu, veicinot sabiedrības izpratni par dabas daudzveidības nozīmi. Pagājušajā gadā par konkursa uzvarētājiem un līdz ar to arī par nozares gada balvas “Zelta čiekurs 2021” laureātiem kategorijā “Par ilgtspējīgu saimniekošanu” kļuva Kuldīgas novada Rudbāržu pagasta “Druvnieku” īpašnieki Silvija un Rūdolfs Paegles. Abi kopj 30 hektārus, no kuriem lielākā daļa 12 gadus pašu rokām apstādīta ar eglēm un bērziem. Pirms tam tā bija nevienam nevajadzīga lauksaimniecības zeme, kas tagad pamazām, atbilstīgi dabas ritumam veidojas par skaistu mežu.

Latvija atrodas hemiboreālo mežu zonā, kurā mežam ir raksturīga pašatjaunošanās – ja cilvēks pamet šo vietu vai attīstoties kādam sauszemes biotopam, ar laiku tas vienmēr izveidosies par mežu. Likums liek pēc kailcirtes mežu atjaunot piecos gados (ir atsevišķi izņēmumi). To var darīt divos veidos: stādot vai atstājot dabiskai atjaunošanai. Bioloģiskās daudzveidības nolūkos tiek ieteikts ļaut, lai jaunie kociņi paši iesaļas un aug, tādējādi netiek izjaukta ekosistēma. Taču tas zemes gabals, pie kura Paegles varēja tikt, bija kā tīrelis ar tik nabadzīgu augsni, kurā nekas neaug. Dažs pat esot brīnījies, ko Paegles tur darīs? Lai arī nevienam nevajadzīgs zemes gabals, pārdevējs prasījis bargu naudu. Tas bija laikā, kad latvieši apjauta, ka zeme ir kapitāls. Tā kā naudas nebija, Silvija nolēma braukt strādāt uz ārzemēm, lai Rūdolfs beidzot īstenotu sava mūža sapni – audzētu mežu. Tā sieva pelnīja naudu, tikmēr vīrs ar dēlu ņēmās pa mājām, kopa bioloģisko zemnieku saimniecību un stādīja jaunu mežu. “Katrū kociņu ar mīlestību apčubināja,” tā Silvija. “Tas bija diezgan smags darbs. Rūdolfam jau 87 gadi, bet viņš vēl iet un darbojas. Var jau

būt, ka tas tieši spēku un mundrumu dod. Arī tādā veidā mežs dod labumu, tikai tas nav naudā saredzams.”

Lai tik aug!

Uzzinot par uzvaru konkursā “Sakoptākais mežs”, saimnieki atrunājās, ka neesot jau gan tādu ievērtību pelnījuši, jo Latvijā ir daudz lielu un skaistu īpašumu. Turklāt viņi uzskata, ka joprojām pastāv tendence no meža gūt pēc iespējas lielāku peļņu naudas izteiksmē, nenovērtējot, ka ir vēl citas bagātības, kas tādējādi tiek zaudētas. “Meža mūžs nav salīdzināms ar viena cilvēka dzīves ilgumu,” teic R. Paegle. “Būtībā mežs ir mūžīgs, bet cilvēks pat 100 gadus tikai ļoti retais spēj nodzīvot, kur nu vēl līdz sirmam vecumam nostrādāt. Ko viņš daudz savas dzīves laikā var izdarīt? Laukos redzam, kā simtiem hektāru valsts meža nocērt pa tīro. Naudas dēļ velk pēdējo no dabas ārā. Mans mazais mežiņš ir protests pret pašreizējo dabas izmantošanu. Bet redz, kā sanāk, – cilvēks savāniecīgajā mūžā var tam mūžīgajam kaitēt. Un vienlaikus pats sev. Mežs jau nav tikai koki – arī augi, dzīvnieki, putni, lielāki un mazāki kukaiņi. Es atbalstu mūžameža ideju, nevis plantāciju kokaudzēšanu.”

Trīs hektāros “Druvnieku” zemē ir biotops. Likums neuzliek īpašus pienākumus, jo aizsargājamās sugas atklātas tikai

nesenajā Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu kartēšanā, kas pirms pāris gadiem norisa Latvijā. Speciālisti ar pieredzi meža ekoloģijā apsekoja visus nogabalus, kuros pēc dažādām pazīmēm varētu būt pamats šādu biotopu identificēšanai, bet tālāko atstājot pašā īpašnieka ziņā. Saimnieks varot izvēlēties, ko turpmāk ar šo nogabalu darīt: izmantot lauksaimniecībai, stādīt kokus vai nedarīt neko, tikai noteiktā laikā nopļaujot, lai saņemtu kompensāciju, ja tāda pieteikta. Savukārt citā īpašuma daļā, kur jau bija mežs, veikta inventarizācija un atklātas simtgadīgas egles, ko taksators ieteicis ar steigu cirst nost. Bet Rūdolfs nolēmis nevienu koku tur neaizņemt: “Lai aug! Kaut gan simtgadīga egle jau sen pāraugusi. Bet aug un attīstās pārējā daba. Tas būs mans pienesums ekoloģijai.”

Ne likums, bet domāšana

Rūdolfam ir nepabeigta augstākā izglītība mežsaimniecībā, un viņš gan pieredzē balstās, gan interesējas par jaunāko informāciju, pētījumiem un atziņām. Izmantots arī Eiropas atbalsts no dažādiem projektiem. Runājot par likumdošanu, mežkopis atzīst, ka ar likumu vien neko nevar vērst tā vai citādi, ja nemainās cilvēka domāšana. Mežs, lauks, plava nav ala, kur nejt apkārtējo ietekmi. Lai kā dabai

labvēlīgais saimnieks saimnieko un sargā biotopu savā īpašumā, līdz tam var nonākt piesārņojums no pesticīdiem, ko turpat blakus kaimiņu lielsaimnieks uz sējumiem izsējis. Likumā stingri reglamentēts laiks, teritorijas, buferzonas miglošanai, bet tas ķīvīšu pāris, ko vēl viņdien Rūdolfs redzējis savā plavā, uz vietas visu laiku nesēdēs. Savukārt Silvija piebilst, ka arī viņi nedzīvo atrauti no pasaules. Tāpat kā ikviens iedzīvotājs, arī viņi jūt dzīves dārdzības pieaugumu, degvielas un energoresursu cenu straujo cēlumu. Viņiem jāuztur māja, bioloģiskā saimniecība, jāturpina kopt un stādīt mežu, jo ik ziemu jaunajā audzē stirnas un zaķi pamanās sastrādāt nedarbus. Pret dzīvnieku postījumiem kociņi netiek apstrādāti, tāpēc jāreķinās, ka pavasarī atkal būs jāpērk stādi un jāpārstāda. Taču rūpīgi apdomājot ekoloģisko vērtību, saimnieki šodien mežā strādā tā, lai gūtu labumu, vienlaikus saglabājot iespējas arī rītdien izmantot meža vērtības.

**Latvijas
vides
aizsardzības
fonds**

*Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu.
Par publikāciju saturu
atbild SIA “Kurzemes Vārds”
un reģionālās izdevniecības.*